

**UCHWAŁA NR XLII/289/22
RADY GMINY RADZIECHOWY-WIEPRZ**

z dnia 3 marca 2022 r.

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziechowy-Wieprz na lata
2022 – 2025**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 1372 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2021 r., poz. 710 z późn. zm.) po uzyskaniu pozytywnej opinii konserwatora zabytków

Rada Gminy Radziechowy-Wieprz uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Radziechowy-Wieprz na lata 2022 – 2025” w brzmieniu stanowiącym załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Radziechowy-Wieprz.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia jej w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Radziechowy-Wieprz

Jacek Świniański

Załącznik do uchwały Nr XLII/289/22
Rady Gminy Radziechowy-Wieprz
z dnia 3 marca 2022 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RADZIECHOWY-WIEPRZ NA LATA 2022-2025

Opracowała: Małgorzata Foksa

Spis treści:

- 1. Wstęp**
- 2. Spis pojęć**
- 3. Podstawy prawne Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami**
- 4. Uwarunkowania prawne Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami**
- 5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego**
 - 5.1 Krajowe**
 - 5.2 Wojewódzkie**
 - 5.3 Powiatowe**

- 6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, relacja gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.**
 - 6.1 Charakterystyka zasobów Gminy**
 - 6.2 Zabytki Gminy Radziechowy-Wieprz**

- 7. Dziedzictwo niematerialne Gminy**
- 8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy.**
- 9. Założenia programowe, priorytety programu**
- 10. Instrumentarium realizacji gminnego programu nad zabytkami**
- 11. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, monitoring i ewaluacja programu**
- 12. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami**
- 13. Finansowanie**
- 14. Monitoring i ewaluacja programu**

1. Wstęp

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami należy do obowiązków gminy, zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021. 710 t.j.). Niniejszy Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziechowy-Wieprz służy określeniu działań Gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków. Wartości historyczne zabytków wynikają z udokumentowanej historii zabytku i bazują na fakcie, że dany obiekt jest materialnym świadectwem wydarzeń historycznych których był częścią, bądź też epoki, w której powstał. Przedmiotem programu jest dziedzictwo kulturowe znajdujące się w granicach administracyjnych gminy w formie zabytków nieruchomych, stanowiska archeologiczne oraz jej dziedzictwo niematerialne świadczące o tożsamości regionalnej mieszkańców, ochronę i popularyzowanie tradycji i obrzędów jako kluczowych elementów o kluczowym znaczeniu dla popularyzacji historii i kultury regionu.

2. Spis pojęć.

Ilekróć w niniejszym programie jest mowa o:

- 1) Programie – rozumie się przez to Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Radziechowy-Wieprz na lata 2022-2025;
- 2) Konserwatorze zabytków - rozumie się przez to Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach
- 3) Rejestrze zabytków – rozumie się przez to rejestr zabytków prowadzony przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach
- 4) Zabytek – to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową

3. Podstawy prawne Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Poszanowanie dziedzictwa kulturowego – oprócz ważnej misji społecznej oraz naturalnej potrzeby jego zachowania, znajduje również odzwierciedlenie w różnych aktach prawnych. Ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 r. (Dz. U.2021.1372 t.j.) w art. 7, ust.1, pkt 9 określa, że do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w szczególności, w zakresie: „(...) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Szczegółowy ład prawny w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021. 710 t.j.), w której określone zostały przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi. Zgodnie z dyspozycją art. 87 w/w ustawy, wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, z którego co 2 lata sporządza sprawozdanie.

4. Uwarunkowania prawne Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zabytki należą do podstawowych dóbr kształtujących tożsamość regionalną, są elementem dziedzictwa kulturowego człowieka – świadectwem działalności ludzkiej dokumentującej przeszłość.

Istnieją 4 formy ochrony zabytków:

a) wpis do rejestru zabytków – wpis do rejestru zabytków stanowi podstawową i najczęściej stosowaną w praktyce formę ochrony zabytków. Wydanie decyzji o wpisie poprzedzone jest przeprowadzonym postępowaniem dowodowym, w toku którego opinie w tej kwestii opiera się m. in. na zebranej dokumentacji, opracowaniach, ekspertyzach, oraz oględzinach zabytkowej nieruchomości. Stronie należy zapewnić możliwość czynnego udziału w postępowaniu. Wpisu do rejestru dokonuje się na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek. Wpisanie zabytku do rejestru ujawnia się księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Rejestr prowadzi się w formie odrębnych ksiąg zabytków:

➤ nieruchomych, są to m.in.:

- krajobrazy kulturowe
- układy urbanistyczne i zespoły budowlane
- dzieła architektury i budownictwa
- dzieła budownictwa obronnego
- obiekty techniki a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe
- cmentarze

➤ ruchomych, są to m. in.:

- dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej
- kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych wg koncepcji osób, które kolekcje te tworzyły
- numizmaty oraz pamiątki historyczne a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęci, odznaki, medale i ordery
- wytwory techniki, zwłaszcza urządzenia, środki transportu, maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej charakterystycznej dla dawnych

i nowych form gospodarki, dokumentujących poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego

- materiały biblioteczne (art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 o bibliotekach Dz. U. 2019.1479 t.j.)

- instrumenty muzyczne

- wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne

- przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji

➤ archeologicznych, są to m. in.:

- pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa

- cmentarzyska

- kurhany

- relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

b) Uznanie za pomnik historii – na wniosek ministra właściwego do spraw kultury, Prezydent w drodze rozporządzenia może uznać za pomnik historii zabytek nieruchomy, wpisany do rejestru lub park kulturowy **o szczególnej wartości dla kultury**. Obecnie w Polsce jest 105 pomników historii.

c) Utworzenie parku kulturowego – teren na którym ma zostać utworzony park kulturowy, musi spełniać następujące warunki: stanowi przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze, ma charakter terenu wyróżniającego się krajobrazowo, dla której ochrony niezbędne jest utworzenie parku kulturowego

d) Ustalenie wymogów ochrony konserwatorskiej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się **obowiązkowo** zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury. Na poziomie gminy to właśnie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego zapewnia ochronę zabytków wpisanych do rejestru i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. Wpis do gminnej ewidencji zabytków nie jest formą ochrony zabytków w myśl Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2021.710 t. j.). Zgodnie z treścią w/w ustawy, gminna ewidencja zabytków nie jest formą – tak jak rejestr zabytków, czy pomnik historii – lecz sposobem ochrony zabytków. Jest ona dokumentem będącym wykazem (zestawieniem) obiektów zabytkowych z terenu gminy, województwa lub kraju i sama w sobie nie stanowi podstawy prawnej do ochrony konserwatorskiej. **Podstawę prawną ochrony konserwatorskiej obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków czynią dopiero: zapisy (ich treść) ustalające ochronę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego**

lub w decyzjach o warunkach zabudowy. Bez powyższych zapisów w miejscowym planie, ewidencje same z siebie nie chronią zabytków, ochronę „uaktywniają” dopiero odpowiednie zapisy w wymienionych wyżej dokumentach.

Ponad zabytki wymienione powyżej, ochronie podlegać mogą również nazwy geograficzne, historyczne lub też tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

5. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1 Krajowe:

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, zgodnie z którym: „strzeżenie dziedzictwa narodowego stanowi jedno z podstawowych zdań z Rzeczypospolitej Polskiej, zdefiniowanej w art. 5 Konstytucji RP, obok ochrony niepodległości i nienaruszalności terytorialnej, zapewnienia wolności i praw człowieka (...). Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, jako jeden z najważniejszych elementów tego dziedzictwa, realizowane są przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w powiązaniu z kontekstem polityki gospodarczo-społecznej, ale stanowią również cel sam w sobie, którego wartość wykracza poza kategorie czysto ekonomiczne”. Główne cele krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

Cel główny Programu 2019–2022		
Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami		
Cel szczegółowy 1	Cel szczegółowy 2	Cel szczegółowy 3
<i>Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego</i>	<i>Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami</i>	<i>Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego</i>
Kierunki działania	Kierunki działania	Kierunki działania
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym. 2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami. 2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości. 2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Oprócz celów wskazanych powyżej, program ma również wzmocnić system ochrony zabytków na poziomie lokalnym, poprzez szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w aspekcie m. in. zapisów planu zagospodarowania przestrzennego oraz przygotowanie materiałów informacyjnych dla jednostek samorządu.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami realizuje jako podmiot wiodący Narodowy Instytut Dziedzictwa wraz z m.in. wojewódzkimi konserwatorami zabytków.

5.2 Wojewódzkie:

Wojewódzki Program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2018-2021 jest instrumentem realizacji wojewódzkiej strategii działań wobec zabytków, określa warunki włączania zabytków w procesy rozwoju województwa, przy współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Województwo śląskie jest obszarem o bogatym i zróżnicowanym dziedzictwie kulturowym mającym znaczenie w zachowaniu tożsamości regionu oraz jego atrakcyjności. Ważną grupę obiektów stanowią charakterystyczne dla regionu zespoły obiektów przemysłowych związanych z górnictwem węgla kamiennego, wydobywaniem i przetwórstwem metali oraz hutnictwem żelaza, fabryki i osiedla robotnicze z charakterystycznymi „familokami”. W czasie zaborów dzisiejsze województwo śląskie znajdowało się pod zaborami: rosyjskim i austriackim oraz w Prusach, co miało duży wpływ na architekturę z tamtego okresu oraz różnorodność kulturową i cywilizacyjną. Dziedzictwo postzaborowe oczywiście ulegało zmianom, niemniej jednak było ono kształtowane pod wpływem różnych kultur, co jest widoczne zarówno w zwyczajach i tradycji jak również w architekturze, sztuce czy przemyśle. Obserwujemy tu również duże zróżnicowanie etnograficzne, np. ślązacy, opolanie, górale żywieccy, wilamowiczanie.

5.3 Powiatowe:

Powiat Żywiecki nie posiada powiatowego programu opieki nad zabytkami, ale obowiązuje Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Żywieckiego na lata 2020-2022 przyjęta uchwałą Rady Powiatu nr XV/216/2020 z dnia 29.06.2020 r. Strategia wskazuje na liczne obiekty kultury i sztuki regionalnej występujące na terenie Powiatu Żywieckiego, ponad 300 obiektów zabytkowych. Rada Powiatu corocznie uchwała program współpracy Powiatu Żywieckiego z organizacjami pozarządowymi, którego głównym celem jest budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy samorządem a tymi organizacjami a co za tym idzie umocnienie lokalnych działań, zwiększenie wpływów sektora obywatelskiego, pełniejsze zaspokojenie potrzeb społeczności lokalnej.

6. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, relacja gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

Podstawową ochronę i opiekę nad zabytkami w gminie stanowią zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W Gminie Radziechowy-Wieprz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego przyjęty został uchwałą Rady Gminy Radziechowy-Wieprz nr XLIII/284/14 z dnia 27.03.2014r. i opublikowaną w Dz. U. Woj. Śląskiego z 2014 r. poz. 2191, zmienioną uchwałą Rady Gminy Radziechowy-Wieprz nr XXXV/241/21 z dnia 28 września 2021 r. i opublikowanym w Dz. U. Woj. Śląskiego z 2021 r. poz. 6327. W § 7 planu

miejscowego zawarte zostały zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury, ponad wymogi wynikające z występowania w obrębie planu obiektów i obszarów zabytkowych – w tym archeologicznych, podlegających ochronie na podstawie przepisów odrębnych. Przedmiotem ochrony budynków są gabaryt i elewacja budynku odnoszące się do: powierzchni zabudowy, wysokości budynku, kształtu przestrzennego ścian zewnętrznych i dachu, wielkości i rozmieszczenia otworów drzwiowych i okiennych oraz zachowanych tradycyjnych materiałów wykończeniowych i elementów detalu dekoracyjnego – w zakresie ochrony obowiązują ustalenia:

- 1) zakaz rozbudowy, nadbudowy i przebudowy zewnętrznej formy budynku, z wyjątkiem przebudów i montowania urządzeń związanych z dostosowaniem obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz wymogów bezpieczeństwa publicznego i ochrony środowiska;
- 2) zakaz docieplania budynków od strony zewnętrznej na elewacji posiadającej elementy detalu dekoracyjnego oraz oryginalne tradycyjne materiały wykończeniowe;
- 3) zakaz montowania na elewacji frontowej urządzeń technicznych w postaci klimatyzatorów, anten satelitarnych, zewnętrznych przewodów dymowych i wentylacyjnych;
- 4) dopuszcza się remonty, modernizacje i przebudowy związane z dostosowaniem obiektu do współczesnych standardów użytkowych, z zastrzeżeniem pkt 1, 2 i 3, przy czym na elewacji budynku należy zachować, o ile występują:
 - a) elementy wystroju architektoniczno - sztukatorskiego,
 - b) oryginalną stolarkę okienną i drzwiową,
 - c) tradycyjne materiały wykończeniowe lub odtworzyć je z materiałów współczesnych,
 - d) elementy detalu dekoracyjnego, z możliwością ich zdjęcia na czas prowadzenia prac i ponownego zamontowania w pierwotnym miejscu.

Dokumenty planistyczne Gminy Radziechowy-Wieprz w sposób szeroki ujmują problematykę dóbr kultury, ochrony cmentarzy, historycznych układów osadniczych oraz obiektów zabytkowych objętych formami ochrony, znajdujących się na terenie gminy.

Podział kompetencji

Ochrona zabytków została przypisana administracji publicznej, w ramach której kluczową rolę odgrywają organy **ochrony zabytków**. Natomiast **opieka** nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza.

- a) Ochrona zabytków polega w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
 - zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
 - zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
 - udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z budynków;
 - przeciwdziałanie kradzieży lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
 - kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska

b) Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości
- popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury

Użytkownik zabytku zobowiązany jest również do zawiadomienia służb konserwatorskich w przypadku uszkodzenia, zniszczenia lub innych zagrożeń dla zabytków, zaś pozwolenia konserwatorskiego wymaga m. in. prowadzenie prac konserwatorskich, robót budowlanych, dokonywanie podziału zabytku wpisanego do rejestru, remontów oraz zmian sposobu użytkowania.

6.1 Charakterystyka zasobów Gminy

Gmina posiada stosunkowo duży zasób obiektów zabytkowych. Zachowała się przede wszystkim tradycyjna zabudowa drewniana, pojedyncze zespoły sakralne w Juszczyńcu i Radziechowach, dworskie w Wieprzu oraz liczne kapliczki i figury przydrożne, a także zabytki archeologiczne.

Zachowały się czytelne historycznie układy przestrzenne wsi Bystra i Radziechowy, a także przekształcone lecz z zachowaniem równowagi między formą pierwotną a współczesną wsi Brzuśnik, Bystra, Wieprz, Juszczyca, Radziechowy i Przybędza. Są to głównie układy typu skupionego ulicowego w różnych odmianach lub typu porzuconego Stary Dwór i Przybędza.

Radziechowy:

Jedną z najstarszych wsi Żywiecczyzny – już w roku 1390 założono tu parafię. W centrum wsi znajduje się murowany, zabytkowy kościół parafialny p. w. Św. Marcina. We wnętrzu znajduje się późnobarokowy ołtarz z XVIII wieku oraz późnogotycka Madonna z Dzieciątkiem datowana na 1510 r. Warte obejrzenia są również kaplice: tzw. „u Dziadka” przy drodze do Twardorzeczki oraz na „Foksowej Kępie” znajdująca się na Horolnej przy drodze Żywiec – Zwardoń, datowana na 1868 r. Wzdłuż drogi znajdują się liczne krzyże i kapliczki przydrożne, świadczące o przywiązaniu religijnym. Parafia miała wielu wybitnych proboszczów (od ks. Kaszkowca który prowadził chłopów na odsiecz Częstochowy, poprzez ks. Kaczmarczyka wyróżniającego się odwagą wobec okupanta hitlerowskiego, aż po ks. S. Gawlika – budowniczego kaplic w Przybędzy i Oстрыm oraz Krzyża Jubileuszowego na Matysce, to z jego inicjatywy wybudowana została „Golgota Beskidów” – droga krzyżowa biegnąca z Radziechów na Matyskę. W centrum wsi znajduje się Dom Ludowy, strażnica OSP (rok założenia 1905) ośrodek zdrowia oraz urząd pocztowy.

Wieprz

Wieś położona wzdłuż prawego brzegu Soły – posiada wspaniałe tereny rekreacyjne, sprzyja temu m. in. przepływająca przez wieś rzeka Soła. Na południowych krańcach wsi znajduje się Kościół Parafialny p. w. Niepokalanego Serca NMP z ciekawym wystrojem (grafiki) i wspaniałymi 40 głosowymi organami firmy Truszczyński. Przy drodze głównej znajduje się zabytkowa kaplica z 1886 r. i wiele mniejszych kapliczek i krzyży przydrożnych. Ciekawym i wartym obejrzenia jest zespół dworsko-folwarczny z jego zabytkowymi budynkami. W Wieprzu znajduje się również Dom Ludowy, Strażnica OSP (rok założenia 1925), ośrodek zdrowia, szkoła podstawowa – jako nowy kompleks budynków zlokalizowanych przy boisku i budynku „okrągłaka” oraz przy infrastrukturze okołoturystycznej w Wieprzu.

Juszczyna

Wieś o stosunkowo luźnej zabudowie usytuowana wzdłuż potoku Juszczynka. W centrum znajduje się niewielki, zabytkowy, drewniany kościół p. w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny z 1927 r. Jest on przykładem kontynuacji tradycji ciesielskich i drewnianego budownictwa sakralnego na Żywiecczyźnie. Za kościołem wybudowana jest dzwonnica z Kaplicą Matki Boskiej, gdzie corocznie w okresie wielkanocnym organizowane są konkursy palm wielkanocnych. Wzdłuż drogi głównej znajdują się liczne kapliczki i krzyże przydrożne, zaś w przysiółku „Zarębniaki” piękna kamienna figura Matki Boskiej, gdzie corocznie 15 sierpnia organizowane jest święcenie ziół. Obok kościoła znajduje się szkoła podstawowa. W centrum wsi zlokalizowany jest również Dom Ludowy i strażnica OSP.

Bystra

Wieś rozlokowana wzdłuż potoku Bystrzanka. W centrum wsi znajduje się budynek Szkoły podstawowej, strażnicy OSP, Domu Ludowego oraz urzędu pocztowego. Przy drodze znajdują się liczne kapliczki, w tym piękna, kamienna figura Matki Bożej Różańcowej.

Brzuśnik

Wieś u stóp Kiczory i Magury. W centrum wsi usytuowano Szkołę Podstawową i budynek kulturalno—światowy z salą bankietową na 300 osób. Budynek jest też siedzibą działającego na terenie Gminy Stowarzyszenia Społeczno – Kulturalnego „Grojcowianie”, które prowadzi zespół regionalny o tej samej nazwie. Wzdłuż drogi znajdują się liczne kapliczki przydrożne oraz kaplica z 1881 przebudowana w 1924 r. Od kościoła parafialnego w Wieprzu, wzdłuż drogi na Przegibek usytuowano stacje Drogi Krzyżowej.

Przybędza

Wieś o charakterze letniskowym o luźnej zabudowie, rozciąga się wzdłuż potoku Przybędzanka. W centrum wsi współczesny kościół p. w. Matki Boskiej Częstochowskiej, Szkoła Podstawowa, Dom Ludowy i Strażnica OSP.

6.2 Zabytki Gminy Radziechowy-Wieprz

Na terenie Gminy Radziechowy – Wieprz znajdują się zabytki, wpisane do:

a) **rejestr zabytków**, są to:

- 1) **Kościół Parafialny p. w. św. Marcina w Radziechowach**, stanowiący własność Parafii Rzymsko-Katolickiej, wpisany do rejestru zabytków Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L. dz. K1.IV.5340/77; numer rejestru: **A-183/77** z dnia 20.09.1977 r.). Kościół wzniesiony został w XIV w. a rozbudowany w pierwszej połowie XVIII w., murowany, jednonawowy, z prezbiterium zakończonym trójbocznie i oszkarpowanym, sklepiony kolebkowo z lunetami. W 1598 r. wystawiono drewnianą wieżę w miejscu stojącej obecnie, na której zawieszono dzwony. W 1800 r. w miejscu starej, drewnianej wieży wystawiono nową z kamienia, kwadratową o podziałach ramowo-pilastrowych, zwieńczoną hełmem baniastym. Stanowi cenny przykład barokowej architektury sakralnej z elementami starszej budowli gotyckiej. W celu powiększenia wnętrza kościoła, w latach 1927-28 dobudowano do nawy głównej od strony południowej nawę boczną, obecnie kaplica Męki Pańskiej.
- 2) **Cmentarz choleryczny w Radziechowach**, zamknięty w roku 1893, ogrodzony siatką metalową, z bramą, mogiłami, nagrobkami, pomnikami i zielenią cmentarną usytuowany w granicach działki nr 7424. Cmentarz epidemiczno-choleryczny, z krzyżem erekcyjnym z 1893 r. z piaskowca, upamiętniającym ofiary epidemii cholery we wsi Radziechowy oraz pomnikiem poświęconym poległym za wolność Polski z lat 1939-1945, posiada dobrą czytelność układu cmentarza, mogił i pomników o wartościach historycznych oraz dobrze zachowany drzewostan. Cmentarz ten zakwalifikowany został do wpisu do rejestru zabytków protokołem z posiedzenia Komisji Ewidencji ds. Zabytkowych cmentarzy z dnia 28.01.1987 r. Zarządu Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowo-Ogrodowych w Warszawie. Do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wpisany został decyzją L. dz. KL.IV-5340/42/89 z dnia 1990, nr rejestru A-639/90. W roku 2020 Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach poinformował o nowym numerze rejestrowym: **A/639/2020**.
- 3) **Cmentarz Parafialny Rzymsko-Katolicki w Radziechowach** - powstały w 2 połowie XIX w., z krzyżem erekcyjnym z 1893 r., z mogiłami, nagrobkami i zielenią cmentarną. Cmentarz położony na działkach 7153 oraz 7154/2, stanowiących własność Parafii Rzymsko-Katolickiej w Radziechowach. Cmentarz posiada dobrą czytelność układu, kwater, mogił i nagrobków oraz dobrze zachowaną zielen cmentarną. Część mogił i nagrobków posiada wartość historyczną i artystyczną (stara część cmentarza). Cmentarz został zakwalifikowany do wpisu do rejestru zabytków protokołem Komisji Ewidencyjnej ds. Zabytkowych cmentarzy przy Zarządzie Ochrony i Konserwacji Zespołów Pałacowo-

Ogrodowych w Warszawie z dnia 28.01.1987 r. Wpisany do rejestru zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzją L.dz. KL.IV/5340/24/89 z dnia 17.01.1990. Numer rejestru: **A-622/90**.

4) Osada z epoki kamienia w Wieprzu, położona na polu zwanym Chyśkowiec, na południowo-zachodnim stoku masywu Grojca, w połowie wysokości od szczytu, na zachód i nieco poniżej skupiska domów przysiółka Wieprz – Góra. Posiada dużą wartość archeologiczną, historyczną i kulturalną i jako taka otoczona jest ochroną prawa. Osada znajduje się w granicach działek: 292/2 oraz 302, wpisana została do rejestru zabytków Decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków L.dz..IV.5340/86/87 z dnia 17.02.1988, numer rejestru: **A-548/87**.

b) **gminnej ewidencji zabytków**. Gminna Ewidencja Zabytków obejmuje zestawienie obiektów wyznaczonych do ujęcia w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz ujętych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, zatwierdzonym Uchwałą Rady Gminy Radziechowy – Wieprz nr XLIII/284/14 z dnia 27 marca 2014 r. i opublikowanym w Dz. U. Woj. Śląskiego z 2014 r. poz. 2191., obejmuje:

1) w Bystrej:

dom drewniany nr 11;
dom drewniany nr 12;
dom drewniany nr 26;
dom drewniany nr 32;
chałupa drewniana nr 35;
dom drewniany nr 42;
chałupa nr 43;
chałupa drewniana nr 44;
obora drewniana nr 47;
dom drewniany nr 62;
dom drewniany nr 64;
obora drewniana w obrębie posesji nr 64;
dom drewniany nr 73;
figura kamienna Matki Boskiej Różańcowe przy posesji nr 82 (1889 r.);
dom drewniany nr 82;
dom drewniany nr 87;
dom drewniany nr 94;
kaplica murowana z końca XIX w. na skrzyżowaniu ul. Beskidzkiej (Wieprz) z drogą do Bystrej

2) w Brzuśniku:

dom drewniany nr 1 (na granicy z Wieprzem – przy ul. Zielonej);
kaplica murowana obok posesji nr 9 (1924 r.);

kapliczka w obrębie posesji nr 23
kapliczka murowana naprzeciw nr 26;
dom drewniany nr 42;
dom drewniany z oborą nr 46;
dom drewniany z oborą nr 48;
dom drewniany nr 50;
dom drewniany obok nr 52 (zielona elewacja);
stodoła drewniana przy posesji nr 53
dom drewniany nr 76;
dom murowany nr 81;
dom murowany nr 84;
dom murowany nr 98;
kapliczka murowana koło domu nr 98 (skrzyżowanie z drogą do Brzuśnika);
dom drewniany nr 101;
kapliczka słupowa obok domu nr 131 (1856 r.);
stanowisko archeologiczne nr 15, AZP 111-49, epoka kamienia

3) w Juszczyńcu:

kościół pw. Nawiedzenia NMP oraz plebania przy tym kościele - Juszczyzna nr 115;
stodoła drewniana w obrębie posesji nr 42;
dom drewniany nr 64;
dom drewniany nr 66;
dom drewniany nr 74;
dom murowany nr 76;
dom drewniany nr 95;
dom drewniany nr 99;
dom drewniany nr 103;
dom drewniany nr 111;
dom drewniany nr 147;
dom drewniany nr 166;
obora (stodoła) drewniana przy posesji nr 166;
dom murowany nr 167;
dom drewniany nr 200;
dom murowany nr 219;
kapliczka murowana przy posesji nr 219;
dom murowany nr 220;
krzyż przydrożny k. posesji nr 239 (1900 r.);
figura przydrożna Matki Boskiej z Dzieciątkiem, kamienna, polichromowana,
k. posesji nr 245 (1888 r.);
krzyż przydrożny drewniany k. posesji nr 262;
obora kamienna przy posesji nr 278;
kapliczka wnekowa murowana k. posesji nr 397 (1937 r.);
krzyż kamienny k. posesji nr 407 (ok. 1903 r.)

4) w Przybędzy:

dom drewniany Klonowa 1 (dawny nr 590);
kapliczka wnąkowa ul. Miła, k. posesji nr 16 (1933 r.)

5) w Radziechowach:

dom murowany ul. Bielów 117;
dom murowany ul. Bukowa 761 (przy skrzyżowaniu z ul. Główną);
kaplica murowana ul. Cesarka, Horolna (na „Foksowej Kępie”)
stodoła drewniana ul. Dębowa 692;
dom drewniany ul. Główna 6
kapliczka murowana ul. Główna, naprzeciw domu nr 12
kapliczka murowana ul. Główna, k. posesji nr 48
dom murowany ul. Główna nr 48 (naprzeciw skrzyżowania z ul. Peków)
spichlerz drewniany ul. Główna k. posesji nr 48
dom murowany ul. Główna nr 56;
dom drewniany ul. Główna 64;
dom murowany ul. Główna 103;
kapliczka murowana ul. Główna, naprzeciw posesji nr 155;
dom drewniany ul. Główna 235;
dom drewniany ul. Główna 270;
kaplica murowana ul. Główna k. posesji nr 342
dom drewniany ul. Główna 343;
dom murowany ul. Główna 409;
dom i spichlerz drewniany – ul. Główna 433;
dom drewniany ul. Główna 674 (dawny zajazd);
dom murowany ul. Główna 762
krzyż przydrożny, drewniany, k. posesji nr 1307 ul. Główna
stodoła drewniana ul. Jasna 357;
dom murowany ul. Jasna 369;
dom drewniany ul. Jaworowa 670;
dom drewniany ul. Kasoni 257;
kaplica murowana „u Dziadka” ul Lipowa
wapiennik – ul. Lipowa (rejon dawnego kamieniołomu);
cmentarz rzymsko-katolicki, ul. Lipowa, numer rejestru zabytków: **A-622/90**;
cmentarz choleryczny ul. Przeczna, numer rejestru zabytków: **A/639/2020**;
dom murowany ul. Łukowa 523;
dom murowany ul. Maciejków 94 (przy skrzyżowaniu z ul. Główną);
dom murowany ul. Nowa 723;
kościół parafialny p.w. Św. Marcina, ul. Plebańska 1 (wraz z cmentarzem przykościelnym), numer rejestru zabytków: **A-183/77**;
dom drewniany ul. Promienna 615;

dom murowany ul. Różana 425;
dom murowany ul. Różana 700 (przy skrzyżowaniu z ul. Główną);
dom murowany, ul. Słoneczna 371 (przy skrzyżowaniu z ul. Główną);
stodoła, ul. Stanowa 282 (naprzeciw nr 380);
krzyż przydrożny kamienny, k. przedszkola nr 1, ul. Św. Marcina
dom drewniany, ul. Św. Marcina 62;
dom (drewniany) i stodoła (murowana), ul. Św. Marcina 66;
dom drewniany, ul. Św. Marcina 69;
dom murowany, ul. Św. Marcina 71;
dom drewniany, ul. Św. Marcina 107;
stodoła drewniana przy posesji Św. Marcina 262
dom murowany, ul. Św. Marcina nr 618
dom murowany, ul. Św. Marcina k. posesji nr 642
dom drewniany, ul. Św. Marcina nr 828;
dom murowany, ul. Topolowa nr 38;
dom drewniany, ul. Wałowa nr 12 (róg z ul. Główną)
dom drewniany, ul. Wałowa, róg ul. Główniej (między ul. Wałową 12 a Główną 270)
dom drewniany ul. Wisłów 112
dom drewniany ul. Wisłów nr 376
krzyż polny, drewniany na Matysce, ul. Zielona
stanowisko archeologiczne nr 2, AZP 111-48, epoka kamienia
stanowisko archeologiczne nr 1, AZP 111-48, epoka kamienia
stanowisko archeologiczne nr 7, AZP 111-49, wczesne średniowiecze
stanowisko archeologiczne nr 8, AZP 111-49, epoka kamienia
stanowisko archeologiczne nr 9, AZP 111-49, okres nowożytny
stanowisko archeologiczne nr 10, AZP 111-49, wczesne średniowiecze
stanowisko archeologiczne nr 11, AZP 111-49, okres nowożytny
stanowisko archeologiczne nr 12, AZP 111-49, wczesne średniowiecze
stanowisko archeologiczne nr 13, AZP 111-49, wczesne średniowiecze
stanowisko archeologiczne nr 14, AZP 111-49, wczesne średniowiecze

6) w Wieprzu:

dom drewniany, ul. Beskidzka 317;
dom drewniany, ul. Borowa 229;
dom murowany, ul. Borowa 303;
dom drewniany, ul. Browarna 307 (przy skrzyżowaniu z ul. Żywiecką);
dom drewniany, ul. Centrum 154 (koniec XIX w.);
dom drewniany (dawna plebania), ul. Dębowa 359;
dom drewniany, ul. Górnicza 26;
dom drewniany, ul. Górnicza 78;
dom drewniany, ul. Górnicza 206;
kościół parafialny p.w. Niepokalanego Serca NMP, ul. Kościelna nr 680;
dom murowany, dawny zajazd (tzw. „Belweder”), ul. Nowy Dwór 10;

dom murowany, ul. Pod Grojcem 124;
budynek murowany starej szkoły, ul. Spacerowa
budynek murowany przedszkola, ul. Spacerowa nr 130 (róg z ul. Żywiecką);
budynek dawnej obory, garaż przy przedszkolu, ul. Spacerowa 130 (róg z ul. Żywiecką)
dom murowany, ul. Wodna 103;
dom murowany, ul. Wodna 105;
dom murowany, ul. Wrzosowa 43;
dwór murowany, ul. Żywiecka nr 1 – w dawnym zespole folwarcznym
oficyna dworska murowana, ul. Żywiecka nr 8 – w dawnym zespole folwarcznym
gorzelnia murowana, ul. Żywiecka nr 1 – w dawnym zespole folwarcznym
obora I murowana, ul. Żywiecka nr 1 – w dawnym zespole folwarcznym
obora II murowana, ul. Żywiecka nr 1 – w dawnym zespole folwarcznym
budynek mieszkalny („czworaki”), murowane, ul. Żywiecka nr 2 – w dawnym zespole folwarcznym
stodoła murowana drewniana, ul. Żywiecka – w dawnym zespole folwarcznym
dom murowany, ul. Żywiecka nr 14 (obok nr 12);
sklep, poczta (dawny zajazd), na rogu ul. Żywiecka róg z ul. Górską)
dom murowany, ul. Żywiecka 84;
dom drewniany, ul. Żywiecka 85;
dom murowany, ul. Żywiecka 97;
dom murowany, ul. Żywiecka 188;
dom murowany, ul. Żywiecka 273;
dom murowany, ul. Żywiecka 291;
dom murowany, ul. Żywiecka 293;
dom drewniany, ul. Żywiecka 361;
dom murowany, ul. Żywiecka 424;
dom drewniany, ul. Żywiecka (naprzeciw kościoła)
krzyż przydrożny drewniany, ul. Żywiecka (naprzeciw kościoła, przy posesji nr 834 przy ul. Krótkiej);
kaplica murowana z 1886 r. (róg ul. Żywieckiej z ul. Słoneczną; obok krzyż drewniany);
dom drewniany, ul. Źródłana 69;
osada z epoki kamienia (dz. nr 292/2 oraz 302), numer rejestru zabytków 548/87, stanowisko nr 4, AZP 111-49;
stanowisko archeologiczne nr 5, AZP 111-49, wczesne średniowiecze;
stanowisko archeologiczne nr 6, AZP 111-49, epoka kamienia
stanowisko archeologiczne nr 16, AZP 111-49, okres nowożytny

7. Dziedzictwo niematerialne Gminy

Na terenie Gminy Radziechowy-Wieprz funkcjonują stowarzyszenia i zespoły regionalne, wszystkie one kultywują tradycje i folklor na terenie gminy.

Stowarzyszenie Wieprzanki z Wieprza powstało, by kultywować tradycję i folklor z naszego regionu. Stowarzyszenie organizuje warsztaty bibułkarskie, organizowane są

spotkania malarskie. W ramach projektu „Od nitki do kłębka” w szkołach przedstawiony został proces obróbki wełny od strzyżenia aż do wyrobu końcowego (kopytka, rękawiczki i swetry) na oryginalnym, tradycyjnym sprzęcie z dawnych czasów. Stowarzyszenie organizuje warsztaty i kiermasze stroików świątecznych, ozdób choinkowych i wielkanocnych.

Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Grojcowianie w ramach którego działają dwa zespoły: „Mali Grojcowianie” i „Grojcowianie”. W 2017 roku powstała również grupa 50+. Wszystkie te grupy promują folklor, muzykę i tańce Górali Beskidu Żywieckiego, prezentują tradycyjne tańce regionalne, a w swoich programach starają się wiernie i zgodnie z tradycją przekazać obrzędy i zwyczaje górali żywieckich, bogactwo gwary, zwyczajów, strojów i rekwizytów.

Zespół Pieśni i Tańca „Jodełki” im. Marii Romowicz z Radziechów został założony w 1999 roku. Jego założycielami są byli, wieloletni tancerze renomowanych zespołów żywiecczyny: Gabriela Kania, Katarzyna Jeziorska, Tomasz Kania i Marek Jeziorski. Głównym programem Zespołu jest wiązanka tańców, melodii i przyśpiewek górali żywieckich. W swoim repertuarze Zespół posiada także suitę tańców łowickich, wiązankę tańców i melodii opoczyńskich oraz rzeszowskich.

Oprócz powyżej wskazanych stowarzyszeń i zespołów, na terenie Gminy funkcjonują koła gospodyń wiejskich w każdej miejscowości, które również kultywują tradycje zarówno kulinarne jak i tradycje poprzez np. robienie palm na niedzielę palmową, wianków czy bukietów z ziół. Ponadto istnieje 5 ochotniczych straży pożarnych oraz kluby seniorów.

8. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy.

Stan ewidencyjny zabytków nieruchomych wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków nie uległ znacznej zmianie, obiekty te zinwentaryzowane są w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Radziechowy – Wieprz a składają się na nią karty z opisem – podstawowymi informacjami dotyczącymi lokalizacji, stanu technicznego, zdjęcia oraz rodzaju ewentualnego zagrożenia każdej nieruchomości objętej ochroną.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach Delegatura w Bielsku – Białej, uzgodnił rozbiórkę, tym samym wyłączył z Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków – a co za tym wyłączone zostały z Gminnej Ewidencji Zabytków:

- budynek mieszkalny konstrukcji drewnianej zrębowej – Juszczyzna 166
- budynek mieszkalny konstrukcji murowanej – Wieprz, ul. Żywiecka 143
- budynek mieszkalny konstrukcji drewnianej zrębowej – Radziechowy, ul. Kasoni 165

Zabytki na terenie Gminy Radziechowy-Wieprz stanowią promocję walorów turystycznych i dziedzictwa kulturowego, o czym może świadczyć np. wzmożony ruch pielgrzymkowy

i turystyczny na Matysce, zainteresowanie obiektami sakralnymi oraz coraz liczniejsze zainteresowanie imprezami organizowanymi przez Gminne Centrum Kultury, Promocji i Turystyki, mające na celu propagowanie tutejszej kultury, zwyczajów i obrzędów.

Zagrożeniem niewątpliwie jest fakt, iż zinwentaryzowane obiekty znajdujące się pod opieką konserwatorską, to w przeważającej części stare domy, chałupy, stare stodoły, budynki gospodarcze, przydrożne kapliczki, stanowiące prywatną własność. Konserwacją bieżącą przydrożnych krzyży i kapliczek zajmują się mieszkańcy. Stan techniczny wielu obiektów w ostatnich latach pogorszył się – zdarzają się również przypadki modernizacji budynków, które z uwagi na przeprowadzone zmiany w wyglądzie, stanu elewacji i stolarki okiennej, drzwiowej, docieplenia elewacji budynków a prawdopodobnie również i zmiany w wyposażeniu wewnętrznym zatraciły charakter obiektu zabytkowego.

9. Założenia programowe, priorytety programu

Dziedzictwo kulturowe Gminy Radziechowy-Wieprz stanowi wartość nie tylko dla lokalnej społeczności, ale też dla zamiejscowych, którzy chętnie kupują nieruchomości na terenie Gminy. Spowodowane jest to głównie bliskością drogi ekspresowej, atrakcyjną okolicą z pięknymi widokami i bliskością natury oraz atrakcyjnością terenu gminy, który stanowi dobrą bazę wypadową zarówno w okresie letnim jak i zimowym. Walory terenu podkreślają również miejscowe zabytki z licznymi kapliczkami, obiektami sakralnymi oraz drewnianą zabudową.

Opieka nad zabytkami stanowi istotny obszar działania Gminy. Zabiegi czynione na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, mają na celu zachowanie indywidualności kulturowej, integrowanie lokalnej społeczności oraz wzmocnienie więzi społecznych. Realizacja programu ochrony i opieki nad zabytkami realizowana będzie poprzez:

- budowanie świadomości społeczności lokalnej w zakresie ochrony zabytków
- kształtowanie postaw promujących zadania sprzyjające ochronie zabytków
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- wspieranie akcji informacyjnych i promocyjnych dot. upowszechnianiu wiedzy na temat zabytków znajdujących się na terenie gminy, poprzez m. in. zamieszczenie informacji wraz z gminną ewidencją zabytków na stronie internetowej gminy
- konsekwentne uwzględnianie potrzeb ochrony zabytków w dokumentach planistycznych Gminy
- zamieszczanie informacji z imprez promujących dziedzictwo kulturowe Gminy z bogatą ofertą obrzędów związanych z różnymi świętami, przeglądów kolędniczych, posiad gawędziarskich, różnego rodzaju warsztatów (np. bibułkarskich, ceramicznych) czy też działalności zespołów regionalnych, na stronach internetowych Gminy oraz Gminnego Centrum Kultury Promocji Turystyki jak również zamieszczeni informacji w biuletynie informacyjnym „Nasza Gmina Radziechowy-Wieprz”
- zamieszczenie na stronie internetowej Gminy gminnej ewidencji zabytków
- wsparcie finansowe z budżetu Gminy dla prac konserwatorskich przy ogólnie dostępnych obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków

Nadrzędnym, priorytetowym celem niniejszego programu jest zahamowanie degradacji i zachowanie wartościowych zasobów dziedzictwa kulturowego.

10. Instrumentarium realizacji gminnego programu nad zabytkami

Wójt sporządza gminny program opieki nad zabytkami raz na cztery lata, natomiast Rada Gminy podejmuje go uchwałą, po wcześniejszym zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Z realizacji programu, co 2 lata sporządza się sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Gminy. Dostępne instrumentarium, służące do realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami w znacznej mierze opiera się na obowiązujących przepisach prawnych w oparciu o możliwości finansowe Gminy w aspekcie instrumentów prawno-ekonomicznych.

11. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, monitoring i ewaluacja programu

Ustawodawca wskazał konieczność sprawozdania z realizacji Programu Ochrony Zabytków w połowie jego obowiązywania jak i po zakończeniu jego obowiązywania, w tym celu należy prowadzić monitoring realizacji planu.

Celem monitoringu jest zbieranie informacji dot. realizacji niniejszego programu a następnie analiza zebranych danych. Monitorowanie przebiegu procesu realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami obejmuje:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków
- ocenę realizacji działań związanych z edukacją i promocją dziedzictwa kulturowego;

Powyższa analiza przeprowadzana będzie każdorazowo, po upływie 2 lat funkcjonowania programu i zakończona zostanie sprawozdaniem, przedkładanym Radzie Gminy.

Oprócz ochrony zabytków nieruchomych oraz ruchomych ochronie podlega też dziedzictwo niematerialne – zwyczaje, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty, tradycje i przekazy ustne, obrzędy i obyczaje. Tradycje ludowe prezentowane są na różnych imprezach lokalnych, takich jak festyny, przeglądy, konkursy, warsztaty czy posiady.

Obowiązkiem władz gminy jak również jej mieszkańców jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, kultywowanego i zachowanego dla przyszłych pokoleń.

12. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

W rozdziale 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wskazane zostały zasady i źródła finansowania. Zgodnie z tymi zapisami finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich przy zabytku w zakresie opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub też jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku, finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich czy budowlanych przy tym zabytku, tak więc główny

obowiązek dbania o stan obiektów zabytkowych, a tym samym ponoszenia kosztów związanych z pracami konserwatorskimi spoczywa na właścicielach, dysponentach obiektów zabytkowych.

1 stycznia 2018 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tworzące Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego. Zgodnie z zapisami ustawy, środki tego funduszu przeznaczone są na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, finansowane są m. in. projekty związane z montażem w zabytkach instalacji przeciwpożarowej.

Finansowanie zadań ochrony i opieki nad zabytkami może być zrealizowane ze środków:

- Z budżetu Unii Europejskiej
- Z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- Z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- Z budżetu samorządu

13. Finansowanie

Zakłada się, że zadania określone w programie będą realizowane w wyniku działań władz samorządowych (prawnych, finansowych) oraz wspólnie z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, właścicielami i posiadaczami obiektów, parafiami, organizacjami pozarządowymi i ośrodkami naukowymi. Corocznie w uchwale budżetowej Rada Gminy określa wysokość środków przeznaczonych na prace konserwatorskie, restauratorskie lub ewentualne roboty budowlane przy obiektach wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. Potencjalnym źródłem finansowania zadań z zakresu ochrony nad zabytkami są środki z Ministerstwa Kultury, Wojewody Śląskiego, Funduszu kościelnego oraz Unii Europejskiej.